מיעוטי כתיבי הכא כתיב ¹ושמו התם כתיב ²הערופה ותלתא קראי ל"ל בדם חד למעוטי אמנותר וחד למעוטי בממעילה וחד למעוטי גמטומאה אבל מפגול לא צריך קרא דתנן כל דשיש לו מתירין בין לאדם ובין למזבח חייבין עליו משום פגול ודם גופיה מתיר הוא:

הדרן עלך כל הבשר

העור והרוטב והקיפה והאלל והעצמות והגידין והקרנים והטלפים מצטרפין הלטמא טומאת אוכלין אבל ולא טומאת נבלות כיוצא בו השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ומפרכסת זמטמאה טומאת אוכלין אבל לא חטומאת נבלות עד שתמות או עד שיתיז את ראשה ריבה לטמא טומאת אוכלין ממה שריבה לטמא טומאת נבלות ר' יהודה אומר האלל המכונס אם יש בו כזית במקום אחד חייב עליו: **גמ'** תנינא להא דת"ר שומרים לטומאה קלה ולא שומרים לטומאה חמורה שומרים לטומאה קלה מנלן דתנא דבי רבי ישמעאל ³על כל זרע זרוע א) כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה ועדשים בקליפתן ולא שומרים לטומאה חמורה מנלן דתנו רבנן ⁴בנבלתה ולא בעור שאין עליו כזית בשר

יכול

מ)**מיעוטי כתיבי.** אפילו למ"ד בעלמא מלמדין הני אין מלמדין דמיעוטי כתיבי בהו דמשמע הני ולא אחריני: **תלתא קראי בדם.** לכם לכפר הוא: **לנותר.** שאם נותר ושגג בין בדם ובין בנותר ואכלו אינו חייב אלא משום דם: **מטומאה.** אם אכלו בטומאת הגוף אינו חייב אלא משום דם: **אבל מפגול לא צריך.** למעוטי דשאם נ) היה הזבח פגול ואכל מדמו פשיטא לן דאין בו משום פגול: **דתנן כל שיש לו מתירין.** שדבר אחר מתיר אותו בין שהוא מתירו לאדם כגון בשר קדשים שהדם מתירו לכהנים בזריקתו ובין שיש לו מתירין למזבח ולא לאדם כגון עולה שדמה מתירה למזבח דאם לא נזרק דמה אין אבריה נקטרים כדכתיב (ויקרא יז) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' והדר והקטיר החלב לריח ניחוח: **חייבין עליו משום פגול.** אם פיגל את הזבח באחת מארבע עבודות הדם ואח"כ אכל מן הבשר שהיה בכלל היתר הדם או מן האימורים שאף הן בהיתר הדם חייב כרת אבל כל דבר שאין אחר מתירו אלא הוא מתיר עצמו כגון הדם והקומץ והקטורת ומנחת כהנים שכולה כליל אין חייבין עליהם משום פגול משום דעיקר פגול בשלמים כתיב ומינייהו ילפינן מה שלמים יש להם מתירין לאדם ולמזבח חייבין עליהם משום פגול אף כל כו':

הדרן עלך כל הבשר

העור והרוטב. העור של בהמה שחוטה כגון פחות מכביצה בשר ועורה אדוק בה ומשלימה לכביצה מצטרף מפני שהוא שומר ובגמרא ילפינן שהשומרים מצטרפין לטומאה קלה טומאת אוכלין ס): **רוטב.** גלייר"א שאינה אוכל לקבל טומאה בפני עצמה אבל מצטרפת להשלים ג)לפי שדרך לאוכלה כשהיא קרושה על הבשר: **הקיפה.** תבלין והן עצמן לאו אוכלין חשיבי אבל לאצטרופי מצטרפין: **והאלל.** בגמרא [קכא:] מפרש: **והעצמות.** שיש בהן מוח והוא אוכל והעצם שומר לו לפיכך מצטרף עמו: **והקרנים.** ד)מפרש בגמרא ע) כל שחותכו ויוצא מהם דם אבל עיקרן מלמטה שהן רכין ומיהו באנפי נפשייהו לאו ה)אוכלא נינהו: **והטלפים.** משום שומר: **אבל לא טומאת נבלות.** אם מנבלה הן אין מטמאין ואין מצטרפין לכזית להשלים שיעור נבלה לטמא דתניא פ)בנבלתה (ויקרא יא) ולא בעצמות ולא בגידים ולא בעור ואע"ג דשומר הוא אין שומר מצטרף לטומאה חמורה כדמפרש בגמרא וכן קיפה ורוטב לאו מנבלה נינהו ואלל וגידים לאו בשר הן אבל אוכלין בעלמא הוו בהדי בשר: **כיוצא בו.** יש ו)שהוא מטמא טומאת אוכלין להיות מקבל טומאה מן השרץ ומטמא אוכלין אחרים ואינו מטמא מאליו טומאת נבלות לטמא אחרים: **השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים.** ודוקא ישראל שחיטה ודוקא טמאה ודוקא לעובד כוכבים ישראל ששחט בהמה טמאה לצורך עובד כוכבים ועודה מפרכסת אף על גב דלא חזיא לעובד כוכבים דבמיתה תליא מילתא לבני נח ולא שריא להו שחיטה עד שתמות אפ"ה הואיל וישראל שחט שחיטה מעלייתא היא ז)ואשכחן לגבי ישראל דשחיטה שריא לגביה בטהורה הלכך משויא ליה מחשבתו אוכלא בשחיטה אף בטמאה לעובד כוכבים אבל עובד כוכבים בשחיטה לא משויא ליה מחשבתו אוכלא דלא אשכחן שחיטה לגביה וכן ישראל בנחירה לאו אוכלא משויא לה דלא אשכחן נחירה גביה והכי תניא ח)נחרה אין בה טומאה של כלום ובטהורה לישראל ט)לא איצטריך למתני דכ"ש דהויא אוכלא מיד בשחיטתה וטמאה לישראל לא משויא ליה אוכלא דבטלה מחשבתו: **אבל לא טומאת נבלות עד שתמות.** דהא וכי ימות מן הבהמה כתיב (ויקרא יא): **עד שיתיז את ראשה.** דהוה ליה י)גיסטרא ונבלה היא דחשובה מתה ואפילו היא מפרכסת: **ריבה.** הכתוב לטמא טומאת אוכלין ממה שריבה כו' דהא איכא כל הני דלגבי אוכלין אוכלא נינהו ונבלה לא מיקריא אע"ג דשייכי בה: **המכונס.** הנאסף במקום אחד דהואיל ואחשביה יא)לא בטיל וחשיב צ)הבשר נבלה וחייב עליו אם נגע ונכנס למקדש או אכל קדש: **גמ' תנינא.** במתניתין דעור עצמו ק) אין מצטרף לכזית דנבלה אע"ג דשומרין הן: **להא דתנו רבנן שומרין.** יש לטומאה קלה יב)ששומרין האוכל מצטרפין לכביצה לטומאת אוכלין אבל לא לכזית דנבלה שהיא טומאה חמורה לטמאות אדם וכלים: **על כל זרע זרוע.** לגבי טומאת אוכלין כתיב ואע"ג דההוא קרא טהור הוא כתיב ביה טעמא משום דלא הוכשר דסמיך ליה וכי יותן מים על זרע דהוכשר טמא הוא: **קליפה.** הוא שומר לאוכל והיא קליפה האילונה החופה אותה בעודה שבולת אבל הנושרת כשכותשין יג)במכתשת אוכל גמור הוא מדתנן לקמן (דף קיט:) יד)המלאין שבשבלין לא הוו שומר מכלל טו)דהויא שומר וכן עדשין אותה קליפה שהעדשה חבויה לתוכה שאין מקפידין עליה בשעת זריעה אלא בשעת אכילה ומשום הכי נקט אשר יזרע: ר)**מאי קאמר.** רישא קתני ולא בעור אלמא לאו נבלה מיקרי ופחות מכזית לאו שיעורא הוא יהדר תני דמטמא טז): **ועורה משלימו לכזית.** ואשמעינן דאין שומר מצטרף לטומאת נבלות:

יכול

תרי מיעוטי כתיבי. תימה דבחד סגי וכן לעיל גבי העזים (דף קיז:ש) **חד** למעוטי מנותר וחד למעוטי מטומאה. תימה דלנותר וטומאה סגי בחד מיעוטא דילפינן מהדדי חלול חלול אף לקולא ש)כדמוכח בסוף פרק בית שמאי בזבחים (דף מה:):

הדרן עלך כל הבשר

העור והרוטב. משום דתנן פרק בהמה המקשה (לעיל דף עז.) השליא אינה מטמאה טומאת אוכלין ולא טומאת נבלות תנא העור והרוטב ומאי דאפסקיה משום דתנא פרק בהמה המקשה (לעיל דף עד.) מלא בה בן ט' חי טעון שחיטה וחייב באותו ואת בנו תנא אח"כ אותו ואת בנו ואיידי דאיירי ביה בשחיטה שאינה ראויה תנא בתריה כסוי הדם ע)ואיידי דתנא בכסוי הדם נוהג בחיה ובעוף תנא גיד הנשה דנוהג בחיה ולא בעוף ואיידי דאיירי ביה ביכך שנתבשל בה גיד הנשה בבליעת איסור תנא כל הבשר ובתריה הדר לעניינא קמייתא: **האלל.** איכא דמפרש בגמרא ק) אף מרטקא (א) ופי' בקונטרס גיד הצואר ואי תנא גידין ולא מרטקא הוה אמינא דמרטקא שהיא קשה לא מצטרף דלא הוי בכלל שאר גידים ואי תנא אלל ה"א שאר גידים מטמו אפילו טומאת נבילות בצירוף: **הקרנים.** בגמרא ר) מפרש מקום שחותכו ויוצא דם: **והטלפים.** ול"ג וצפרנים דלא שייכי אלא בעוף ומתניתין לא איירי במילי דעוף מדלא קתני והחרטום כדקתני במשנה דמייתי בגמרא (שם) ואפשר דגרס וצפרנים וחרטום דלא פירש הכא [פירש] במשנה אחריתי ועל צפרנים מפרש בגמרא מקום המובלע בבשר ועל טלפים לא מפרש מידי ואפשר דבטלפים אף מה שאין מובלע בבשר צריך לבשר טפי מבצפרנים: **שומר** לטומאה קלה מנלן דתנא דבי רבי ישמעאל וכו'. יז) ולהוציא ולהכניס לא אצטריך דמטמי דמיד נפיק כדמסיק וכי אצטריך לצירוף: **חטה** בקליפתה. והא דאמר בסוף כתובות (דף קיא:) חטה שנקברה ערומה ה"ק אף כשנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושים:

ולא שומר לטומאה חמורה מנלן. וא"ת ל"ל קרא דמזרעים לא אתי שכן טומאתן מרובה כדפריך בסמוך וי"ל דס"ד לרבויי מריבויא דיטמא וא"ת דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף לג:) ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה דקסבר משקין מפקד פקידי ולא נטמאו המשקין עם האוכל ואמאי לא נטמאו בנגיעת הטומאה לקליפה משום שומר וי"ל דאין שם משקין עליהם עד שיצאו לחוץ:

שומר

עין משפט נר מצוה

קכג א מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ח:

קכד ב מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה יא:

קכה ג מיי' פ"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ח:

קכו ד מיי' שם הל"ו:

א ה מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הל"ד:

ב ו מיי' פ"א מהל' שאר אבות הטומאה הל"ו:

ג ז מיי' פ"ב מהל' טומאת אוכלין הל"ו ופ"ג הל"ד:

ד ח מיי' פ"ב מהלכות שאר אבות הטומאה הל"ח:

◆

שיטה מקובצת

א] על כל זרע זרוע אשר זרע כדרך: ב] טומאת אוכלין קרי טומאה קלה אינה מטמאה אדם וכלים: ג] אבל מצטרפת להשלים כביצה לפי שדרך לאכלה: ד] והקרנים משום שומר פרש בגמ' כל שחותכן: ה] ומיהו באנפי נפשייהו או אוכלין נינהו אבל צטרפין להשלים הס"ד: ו] כיוצא בו יש עוד שהוא טמא: ז] שחיטה מעלייתא יא דאשכחן: ח] והכי ניא בגמרא נחרה אין ה: ט] ובטהור לישראל או לעובד כוכבי' לא יצטריך: י] דה"ל עשאה יסטרא: יא] ואחשביה כנסו לא בטיל וחשיב בשר נבלה וחייב עליו אם גע בו ונכנס למקדש או כל קדש: יב] ששומרי אוכל מצטרפין עמו כביצה: יג] כשכותשין ותה במכתשת: יד] המלאי' בשבלין: טו] מכלל קליפה החיצונה הויא ומר וכן עדשים: טז] והדר ני דמטמא במאי איטמי יה: ועוד וכו' כן כתוב קצת פירושי רש"י ז"ל: ז] ולהכניס ולהוציא לחוד א איצטריך דמטמא דמיד:

◆

רבינו גרשום

ן ועכשיו לא הוו תרומת ישן ובגדי כהונה שני טובים הבאין כאחד: תרי יעוטי כתיבי. כלומר בהני אתי מועלין בהן אבל אחריני לא מועלין בהן: לא תלתא קראי דכתיב ים למה לי כלומר תלתא גושי דכתיב ביה למה י חד למעוטי מנותר 'ומר האוכלו כדאמרינן יל אבל מפגול לא צריך א כלומר (דחייבין) [דאין יבין] עליו משום פגול תנן כל שיש לו מתירין ' לאדם קומץ דמתיר ירי מנחה לכהנים אחר קטרתו למזבח. [למזבח יינו] הדם שאין מקטיר מורין עד שיזרוק הדם:

סליק פירקא

עור והרוטב כו' כולן מפרש ן מצטרפין לטומאת לין לכביצה אבל לא טמא' נבלות לכזית. כיוצא השוחט בהמה טמאה עובד כוכבים כו' כלומר ע"פ שעדיין מפרכסת מא טומאת אוכלין: תנא להא דת"ר שומרין טומאה קלה כלומר תנינא בכתניתין מה דת"ר במקום אחר שומרין לטומאה כו' כלומר שומר מצטרף לאוכלין לטמא טומאת אוכלין שהוא (חשוב) טומאה קלה: ואין מצטרף לטומאת נבלות שהיא טומאה חמורה שמטמא במשא. מנלן דשומר מצטרף לטומאה קלה דתנא דבי ר' ישמעאל כו' חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה והו שומר: ולא שומר לטומאה חמורה מנלן. כלומר דאין מצטרף שומר: דת"ר בנבלתה ולא בעור. כלומר עור והו שומר לבשר: מאי קאמר כלומר בעור שאין עליו כזית בשר אמרינן:

מסורת הש"ס

א) [יומא ס.], ב) זבחים מג. [מו. יומא ס.], ג) [מעילה יו], [טהרות פ"א מ"ד], ד) [טהרות שם] לעיל ג. [ע"ש בתוס' ד"ה והתנן], ה) [תוס' פ"א ה"ו לקמן קכא.], ו) [ע' תוס' לקמן קכא. ד"ה ר' יהודה וכו'], ז) [מנחות ע: לקמן קיט:], ח) [נ"ל תרי מיעוטי וכן איתא בכל מקום], ט) [נ"ל שאם. רש"ל], י) [דף קכא.], כ) [לעיל עז:], ל) [לקמן קכא:], מ) נ"ל כבשר, נ) בס"א: ועצמות, ס) שייך לדף שאח"ז, ע) [ע"ש מ"ש שם על הגליון], פ) [ועיין היטב תוס' קדושין ב: סוף ד"ה ואשה נקנית וכו' ודלוי לייסב], צ) [כלומר דתנא נמי ביה שחיטה שאינה ראויה תוי"ט], ק) עיין ברש"א, ר) [לקמן קכא.].

◆

תורה אור השלם

1. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג
2. וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל הֶחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה בַנָּחַל: דברים כא ו
3. וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל כָּל זֶרַע זֵרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא: ויקרא יא לז
4. וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעָרֶב: ויקרא יא לט

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה האלל וכו' בגמ' מרטקא כצ"ל ותיבת אף נמחק:

◆

לעזי רש"י

גלייר"א. ליחה.

◆

מוסף רש"י

תרי מיעוטי כתיבי. לומר שאין למדין מהן (זבחים מו.). כתיב ושמו. מדהוה ליה למכתב ושם וכתיב ושמו, לזה ולא לאחר (שם). הערופה. זו ולא אחרת כזו (שם) דה"א קמייתא יתירה הוא, לומר לך הני הוא דמועלין בהן לאחר שנעשית מצותם אבל אחריני לא (מעילה יא:). ותלתא קראי. לכם לכפר הוא (זבחים מו.). חד למעוטי מנותר כו'. שאם אכל דם נותר כשוגג אינו חייב אלא אחת משום דם, וכן אם אכל דם קדשים בטומאת הגוף שהיא בכרת אינו חייב אלא אחת משום דם, וכן אם שגג בדם והזיד באחת מאלו פטור מכרת (יומא ס.) לכם, כשאר חולין ולא כקדשים, לכפר לכפרה נתתיו כקדשים ולא לדבר אחר כקדשים אלא כחולין, ולא יתחייבו עליו משום טומאה, והוא למעוטי ממעילה כדאמרן (זבחים שם). אבל מפגול לא צריך קרא. למעוטי שאם אכל דם מפיגול ממילתא אחריתי נפקא לן דפטור מכרת דפיגול (יומא שם). בין לאדם בין למזבח. שאחרים מתירין אותן או לאכילת אדם, כגון בשר הקדשים הנאכל שתלוי בזריקת הדם, שכל זמן שלא נזרק אסור באכילה, כדכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל, או מתירין למזבח, כגון אימורין שזריקת הדם מכשרתן למזבח, כדכתיב וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' והדר והקטיר החלב לריח ניחוח, חייבין עליו משום פיגול, אם אכל מהן מקרבן מפוגל חייב כרת, דכתיב והנפש האוכלת ממנה עונה תשא, אבל מתיר את אחרים, כגון הדם והקומץ, אין חייבין עליו משום פיגול, דגמרינן משלמים, דפיגול בשלמים כתיב ושלמים יש להן מתירין למזבח ומתירין לאדם, שהדם מתיר את אימוריהן למזבח ובשרם לאכילה (יומא שם). הדרן עלך כל הבשר

השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ומפרכסת מטמאה טומאה אוכלין. שאם חזרה ונגעה באוכלים אחרים מטמאתם אע"פ שמפרכסת, דמהניא לה שחיטת ישראל למהוי מחשבה הואיל ושחיטה דטהרה חזיא לה בבהמה טהורה, או נמי אפילו ערבה ממש דנבלה היא, איכא למימר בה טומאת אוכלין, כגון דליכא פחות מכזית ממנה דלא חזי לטומאת נבלות מצטרף בכדי פחות מכביצה לאוכלין ומשלימו לכביצה (בכורות ס:). האלל המכונס. הנאסף יחד יפה (לקמן קכא.). חייב עליו. משום נבלה, בין שאוכלו בין שנוגע בו ונכנס למקדש, ופליג אתנאי דקתני אבל לא טומאת נבלות (שם). כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה. שאין מקפידין את קליפתן סוכתן, כך הם מצטרפין לטומאה, דשומר האוכל מצטרף עמו (מנחות ע.).